

Čo je to: oltár?

Vo vsuvke veľkonočnej doby sa nachádza prekvapivá veta o duši. Je nazývaná hrobom, ale hrob sa otvára a stáva sa oltárom, na ktorom obetuje sám Kristus. Duša ako oltár! Takýto oltár musí byť niečím celkom živým a vnútorným, a nie žiadnym vonkajším predmetom. Keď slúžime Obradu posvätenia človeka, máme však oltár pred očami v hmotnej skutočnosti. To nás vyzýva hľadať v ňom, ako vo vonkajšom predmete, stopy, ktoré v obraznej podobe vyjadrujú vyššie skutočnosti života, duše aj ducha a ktoré len robia oltár oltárom.

Keď je to možné, má oltár stáť na východnej strane kostola, kaplnky či priestoru, ktorý sa používa na obrady. Kňaz – a zbor s ním – je tak pri celebrowaní obrátený na východ, na smer, kde vychádza slnko. Pozadie oltára má tmavofialovú farbu, ktorá v duši vzbudzuje náladu odovzdanosti. Ideálne je, keď oltár môže stáť na troch stupňoch. Slovo oltár pochádza z latinčiny a znamená: povýšené miesto. Preto sú tri stupne vítané, ale nie nutné.

Najnápadnejší prvok oltára je takzvaný korpus. Má viditeľne tri rozmery a zaberá určitý priestor. Materiál môže byť rôzny – väčšinou drevo či kameň – a jeho tvar má pripomenúť hrob. Stojí tam a nesie všetko ostatné. Na ňom je doska, ktorá je väčšinou z rovnakého materiálu, ale pokrytá bielym obrusom. Znázorňuje stôl. Doska už nie je trojrozmerná – lebo tretí rozmer nie je podstatný – ale je plochou. Je tu akoby povýšený kúsok povrchu Zeme, ktorá nás živí svojimi plodmi a stále nám – keď to tak môžeme vysloviť – veľkoryso prestiera stôl. Pred korpusom visí farebná látka. Tá síce má tiež rozmer, ale podstatná je len farba, ktorá sa mení podľa sviatočnej doby a vzbudzuje opäť náladu, spojenú s dobou. Táto trojica je podkladom všetkého ďalšieho.

Ku stálemu vybaveniu oltára patria ešte svietniky so sviecami a obraz. Pretože sviece nie sú celé bez horiaceho plamienka, ešte ich vynecháme. Obrazy môžu byť veľmi rôzne. Často sa používajú tie obrazy, ktoré vtedy slúžili pri založení Spoločenstva kresťanov v Dornachu. Sú to dva obrazy: takzvaný Redentore neznámeho talianskeho majstra okolo roku 1500, ktorý visí v Miláne, a Kristus na kríži od Mateja Grünewalda – jeho posledný obraz s týmto námetom, namaľovaný okolo roku 1525, ktorý sa nachádza v Karlsruhe. V rôznych kostoloch či kaplnkách sa dnes však používajú nové obrazy, vytvorené priamo k tomuto účelu.

Obraz je úplný protiklad ku korpusu oltára. Má síce tiež rozmer v priestore, ale ten ako taký nemá význam. Obraz chce niečo ukázať. Podstatné je len jeho poslanstvo, jeho obsah. Samozrejme sa používajú rôzne materiály – plátno či doska s rámom a mnoho farieb –, ale tie slúžia len na to, aby sme obraz mohli vidieť. Obrazy sú síce veľmi rôzne, ale všetky majú ukázať tri prvky: tvár zmŕtvychvstalého Krista, jeho žehnajúcu pravú ruku a kríž. Z tejto trojice je tvár najviac samotným obrazom. (Je zaujímavé, že Slovinci tvár priamo nazývajú obraz.) Poukazuje na niečo mimo času a priestoru. Žehnajúca ruka, hoci je tiež len obrazom, predsa akoby niečo robí. Žehná. A kríž – tiež len obraz – poukazuje na čin, ktorý sa kedysi odohral v pozemskom priestore a čase. Táto trojica nám zviditeľňuje nadzmyslovú skutočnosť, ktorá je však v sebe odstupňovaná.

Medzi korpusom s doskou a farebnou látkou, ktoré sú akoby najviac prítomné v priestore, a obrazom, ktorý vnáša do priestoru niečo nadzmyslové, je sféra, kde sa niečo odohráva, len v okamihu obradu. V tú hodinu svietia sviece, zaznieva slovo, ktoré je napísané v knihe, a je tam kalich s paténou¹, s chlebom a vínom, okolo ktorých sa zdvíha dym kadidla. Je to opäť trojica. Svetlo je ako obraz, len svieti. Kalich, chlieb, voda, víno a kadidlo sú pozemské substancie a slovo je niečo medzi nimi. Na dianí Obradu posvätenia sa teda zúčastňujú tri trojice: oltár ako hrob, doska a farebná látka, substancie, slovo a svetlo, obraz s krížom, žehnajúcou rukou a tvárou Kristovou.

V ďalšom článku si všetko ešte prehľbime.

Frank Peschel

¹ Paténa je strieborný tanier na chlieb.